

وی مالک مجموعه بزرگی از کارخانه‌ها و املاک از جمله کارخانه‌ها روغن جهان، جهان چیت، یخ‌سازی جهان، پلاستیک‌سازی آرمه، شرکت آبادانی جهان، جهان چیت، پتوبافی جهان، چای جهان، صابون جهان، روغن موتور جهان، بنیاد خیریه فاتح و تعداد زیاد دیگری از اموال منقول و غیرمنقول بود و با سرمایه‌گذاری در بخش‌ها و صنایع مختلف و ایجاد تعداد زیادی فرصت شغلی نقش بسیار قابل‌توجهی در عمران و آبادانی شهر کرج ایفا کرد. در سال ۱۳۴۷ تعداد کارگران و کارمندان مجموعه صنعتی و کشاورزی جهان در شهر کرج بالغ بر ۳ هزار نفر بوده است. فعالیت‌های او در کرج تأثیرات مثبت اقتصادی، اجتماعی، ساختار شهری، خدماتی و زیست‌محیطی در شهر داشته است. خیابان شهید بهشتی (کرج) که الان محدوده هلال‌احمر تا دارایی را دربرمی‌گیرد از دارایی‌های فاتح بود که برای انجام کارهای تجاری در نظر گرفته شده بود. البته محمدعلی غضنفر نیز در کارخانه‌های چیت جهان، چای جهان و پشم‌بافی جهان با فاتح یزدی شریک بود که همه این کارخانه‌ها بعد از انقلاب مصادره شدند. وی همچنین بنیان‌گذار کوی کارمندان شمالی، کوی کارمندان جنوبی و چهارصد دستگاه بود که مقدار زیادی از این زمین‌ها را میان کارگران و کارمندان کارخانه‌ها و شرکت‌های خود تقسیم کرده بود. کارخانه‌های وی همچون سایر صنایع بزرگ پس از انقلاب به نفع بنیاد مستضعفان مصادره شد.

* تاسیس آموزشگاه و ورزشگاه

فاتح، دبستان فاتح را در سال ۱۳۳۵ و دبستان تعاونی جهان چیت را در سال ۱۳۴۳ - هر یک با شش کلاس - ساخت. دو دبستان دیگر نیز یکی در تهران و دیگری در مهرآباد مشهد بنا کرد. دو ساختمان پیکار با بی‌سوادی برای کارگران و ساکنان محل هم با حمایت سندیکای کارگری ساخته شد. تأثیرگذارترین فعالیت آموزشی او، احداث «آموزشگاه حرفه‌ای فاتح» است که امروز به نام مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای شناخته می‌شود. ساخت این آموزشگاه، با توجه به رشد جمعیت و تغییر شیوه معیشت از کشاورزی به صنعت جایگاه ویژه‌ای دارد. این تحولات، در آن سال‌ها به لزوم آموزش‌های تخصصی و فنی برای گروه‌های مختلف مردم دامن زده بود و در ارتقای سطح کیفی و دانش فنی اهالی کرج و در سطحی وسیع‌تر، منطقه و ایران موثر بوده و بسیاری از کرجی‌ها از خدمات آموزشی رایگان آن استفاده کرده‌اند.

محمدصادق فاتح یزدی (۱۲۷۷ تا ۲۰ مرداد ۱۳۵۳) از بزرگ‌ترین و ثروتمندترین کارآفرینان ایران در سال‌های پیش از انقلاب اسلامی بود. او پدیدآورنده جهان‌شهر و محله‌های مختلفی در کرج و موسس کارخانه‌های بسیاری چون جهان چیت در گروه صنعتی جهان بود. از او به عنوان بنیان‌گذار کرج نوین نام برده می‌شود.

فاتح یزدی در سال ۱۲۷۷ در یزد متولد شد. او برای تحصیل در رشته مهندسی کشاورزی به هندوستان رفت. در حالی که نامزدش رقیه غضنفر که جهان صدایش می‌کردند در یزد منتظر برگشت او بود، به دلیل بیماری همه‌گیر آبله بینایی خود را از دست می‌دهد. اطرافیان فاتح پس از بازگشتش از هند به او توصیه می‌کنند که از ازدواج با جهان صرف نظر کند، اما او به دلیل عشق و علاقه‌اش به جهان با او ازدواج می‌کند و کوری او مانع عشق آن دو نمی‌شود.

پس از آن که یزد درگیر خشکسالی، قحطی و بیکاری شد، گروه‌هایی از یزدیان برای یافتن مکانی مناسب به جهت اسکان و سرمایه‌گذاری به منطقه کرج مهاجرت کردند که حضور برخی سرمایه‌گذاران نیکوکار همچون فاتح یزدی باعث رونق اقتصاد و بازار کار در کرج پیش از انقلاب شد. او به دلیل عشق به همسرش جهان، کارخانه‌ها، موسسات و باغات خود را جهان نامید.

سرمایه‌گذاری برای مردم

فاتح فعالیت‌های زیادی در انجام کارهای خیر و عام‌المنفعه داشته و از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ساخت ورزشگاه و یک باب زورخانه، مرکز فنی حرفه‌ای، سردخانه، بیمارستان، دانشکده اقتصاد، پارک، مدرسه در جهان‌شهر کرج، ساخت یک واحد خوابگاه به متراژ ۳۴۰۰ مترمربع در کوی دانشگاه در سال ۱۳۴۸، ساخت یک یتیم‌خانه در کرج و موارد دیگری در نقاط مختلف ایران. او هزینه تحصیل فرزندان کارگران را نیز تقبل می‌کرد.

*قتل مشکوک فاتح

در فضای سیاسی ابتدای دهه ۵۰ و درگیری‌های میان نیروی‌های چپ و دولت، در ۹ اردیبهشت ۱۳۵۰، کارگران کارخانه فاتح در اعتراض به وضعیت کاری خود در دسته‌های ۲۰۰ تا ۵۰۰ نفری اعتصاب کرده و سپس به سمت تهران، حرکت کردند. کارگران به کاروانسرای سنگی تهران می‌رسند و در برخورد با نیروهای ژاندارمری تیراندازی صورت می‌گیرد که در نتیجه سه کارگر و به روایتی ۲۰ نفر کشته و تعدادی زخمی شدند. پس از تیراندازی به کارگران، فاتح حدود دو سال به کارخانه‌اش نمی‌رفت، با اصرار مدیران به کارخانه بازگشت. او که تاسیس واحد صنعتی، مسجد، درمانگاه، مدرسه، خانه‌سازی و توسعه شهری را حاصل تلاش خود در بیش از سه دهه می‌دانست، انتظار چنین حادثه‌ای را در بیرون از محوطه کاری خود نداشت.

فاتح بیستم مرداد سال ۱۳۵۳ هنگامی که در حال رفتن به محل کار بود از سوی یک عضو سازمان چریک‌های فدایی خلق زیر پل ستارخان ترور شد. هنگام رانندگی چند نفر جلوی ماشینش را می‌گیرند و وقتی او شیشه را پایین می‌کشد، اول یک گلوله به راننده و بعد سه گلوله به خودش می‌زنند که باعث فوتش می‌شود. اولین عکس‌العمل در میان کارگران کارخانه فاتح، حاکی از ابهام زیاد، تائر، ناراحتی شدید و تنفر از نحوه قتل بود؛ حتی کارگران دلیل می‌آوردند که این قتل به دستور حکومت وقت

مادی و معنوی) حاصل گردیده و امیدوارم اقداماتی که اینجانب در زمان حیات در هر قسمت نموده‌ام بعد از من به فرزندانم و نوه‌های عزیز به نحو احسن تعقیب خواهند نمود و موفق خواهند شد.» از کودکی‌های محمدصادق فاتح یزدی اطلاعات زیادی در دست نیست. او اهل محله «پشت باغ» شهر یزد بوده است که نام خانوادگی‌اش را از عرب به فاتح تغییر داده است. فاتح یزدی مالک مجموعه بزرگی از کارخانه‌ها از جمله کارخانه‌های روغن نباتی جهان، جهان چیت، پتوبافی جهان، چای جهان و صابون جهان بود. کسانی که او را به قتل رساندند معتقد بودند که فاتح در برابر اعتصابات کارگران کارخانه نساجی با دعوت از نیروهای امنیتی ایستادگی کرده است.

محمود فیض اردکانی که بین سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۵۹ ریاست آموزش و پرورش کرج را عهده‌دار بوده است در مورد فاتح یزدی و آشنایی‌اش با او چنین می‌گوید: «از سال ۴۵ فاتح را حضوراً و شخصاً می‌شناسم. حتماً می‌دانید که چرا ۴۰۰ دستگاه به این نام مشهور است؟ در این محله، فاتح ۴۰۰ دستگاه خانه برای پرسنل کارخانه‌هایی که احداث کرده بود، ساخت که تا آن زمان هیچ سرمایه‌دار یا کارخانه‌داری چنین کاری را نمی‌کرد. به‌خوبی جزئیات خاطره آن روز را به

صورت گرفته و در ذکر علل آن نیز به درگیری‌های اواخر عمر فاتح با حکومت پهلوی و نیز افزایش قدرت و نفوذش اشاره می‌کنند. سرانجام پیکر او از تهران به کرج برده شده و بنا به وصیتش، در یکی از باغ‌های جهان‌شهر، در مجاورت درختانی که اغلب بینشان قدم می‌زد به خاک سپرده می‌شود. پس از ترور فاتح، مدیریت کارخانه‌های وی منتقل شد و در نهایت پس از انقلاب اموال وی به بنیاد شهید و بنیاد مستضعفان رسید. در نبود مدیریتی صحیح و با تجربه که مانند فاتح یزدی اشراف کامل به مجموعه داشته باشد، کارخانه‌های وی یکی پس از دیگری ورشکسته شده و در نهایت بسیاری از کارگران این کارخانه‌ها بیکار شدند.

فاتح یزدی در معرفی خود که در بخشی از وصیت‌نامه او آمده است، می‌گوید: «تولد من تقریباً ۱۲۷۷ در یزد بوده و خدا را شکر می‌نمایم که در یک خانواده اصیل و نجیب و خداپرست به دنیا آمده‌ام و در تمام دوره زندگی که از سن ۱۴ سالگی شروع شده همیشه اوقات خود را در شهرهای مختلف بیرجند، مشهد، تهران، کرج صرف امور عمرانی و آبادی و اقتصادی و عام‌المنفعه نموده و در هر قسمت به خواست خداوند متعال با حسن شهرت و اعتبارات خوب و نیکنامی توفیق (از حیث

یاد دارم که شاه با تشریفات و با یک جیب روباز برای افتتاح آمده بود و یکی از محصلان به شاه گل داد. ساخت چنین خانه‌های سازمانی برای کارگران اقدام بسیار بزرگی محسوب می‌شد. یکی دیگر از صفات زنده یاد فاتح این بود که هر کارگری که قبول می‌شد هزینه تحصیل وی را از همان ابتدا تقبل می‌کرد. خیابان بیمارستان کسری آن زمان خاکی و پیاده‌روها پر از علف بود. وی به دو چیز اهمیت می‌داد: درخت‌هایی که کاشته بود، یکی هم به بیماران بستری در بیمارستان که هر روز به آنها سر می‌زد. بیمارستان شهید مدنی کنونی به نام فاتح بود.

یادم است روزی در خیابان کسری جوانی را دیدم که از مرحوم فاتح تقاضای کار کرد. مرحوم فاتح به وی گفت شروع کن علف‌های کنار پیاده‌رو را بچین و بابت آن دستمزد بگیر. این یعنی تولید کار و ایجاد انگیزه. قبلا جای یکی از نهادهای دولتی اینجا، گاوداری بود. علف‌ها را می‌دادند به گاوهای آنجا و کلی لبنیات تازه تولید می‌شد. یعنی تمام امور برنامه‌ریزی شده، با هدف و حساب شده بود. اگر در نظر بگیریم که وام قرض‌الحسنه چقدر ثواب دارد، بخشش ده برابر آن ثواب دارد. شخصا خودم این مورد را به عینه دیدم که چطور به حرف‌ها و درخواست اطرافیان گوش می‌داد و در اسرع وقت به تقاضای آنان رسیدگی می‌کرد. ۶۰ سال پیش مسجدی ساخت که هنوز پا برجاست و می‌توان گفت یکی از پررونق‌ترین مساجد کرج است که هم سالن میله دارد و هم کفپوش. آن زمان اصلا در کرج مسجد میله رسم نبود، حتی در شرایط خاص هم که برای برگزاری جلسه‌ای که در مسجد برگزار می‌شد، درخواست صندلی می‌دادیم باز با مخالفت روبه‌رو می‌شدیم. ولی مرحوم فاتح ۶۰ سال پیش سالن میله را در مسجد رسول اکرم (ص) بنا کرد. بیمارستان، پرورشگاه، آموزشگاه و هنرستان ساخت. هنرستانی ساخت که به بزرگی، استحکام و زیبایی آن هنوز در کرج نیست. حتی یتیم‌خانه ساخت. یعنی همه جوانب کار را دقیق بررسی می‌کرد. اینقدر یتیم‌خانه را شکل و زیبا ساخته بود که بعد

از انقلاب مدتی فرمانداری سابق کرج بود. البته منظورم از ساختمان فرمانداری ساختمان استانداری فعلی نیست.»

فیض اردکانی در توصیف ویژگی‌های اخلاقی فاتح می‌گوید که او یک آدم اقتصادی، اجتماعی و خیر بود که سیاسی هم نبود و با نظام شاه ارتباط چندانی نیز نداشت و حتی در جشن‌های ۲۵۰۰ ساله نیز کمکی نکرد. اردکانی می‌گوید که اکثر زمین‌های فاتح پس از انقلاب اسلامی به نفع بنیاد شهید مصادره شد.

کارخانه جهان چیت

فیض اردکانی در مورد فاتح و برگزاری و بزرگداشت یاد او می‌گوید: «خوب است همایش، یا مجلس تکریمی برگزار شود که از زحمات و خدمات ایشان تقدیر به عمل آید. قبلا کسی جرأت نمی‌کرد در این مقوله صحبتی کند. می‌گفتند این فرد طاغوتی و ضدانقلاب است و اموالش مصادره شده است. اما الان به این نتیجه رسیده‌اند که فاتح فردی بود که خدمت زیادی کرد و کارهای تولیدی، تجاری، اقتصادی و اجتماعی زیادی انجام داد. خیابان شهید بهشتی که الان محدوده هلال احمر تا دارایی است، زمین‌هایی بود که خدایامرز فاتح برای کارهای تجاری روز در نظر گرفته بود.

مسلمانا همین زمین‌ها الان بیش از چندین میلیارد تومان قیمت دارد. خوب است که از زحمات وی تقدیر شود. به نظر من آدمی به شهامت و کل‌نگری وی در کشور پیدا نمی‌شود که در تمام ابعاد به جامعه خدمت کند. در یک بازه زمانی محدود در بعد فرهنگی به دانشجو و دانشگاه خدمت کرد، به انجام کارهای عبادی پرداخت، کارهای اقتصادی انجام داد و این همه به مردم و جامعه خدمت کرد و مهم‌تر این که تمام خدمات وی بعد از مرگش هم ادامه داشت. فضای سبزی که اینک در کرج داریم مدیون همت والا و آینده‌نگری وی است. اگر بالای تپه اسلام‌آباد بروید فضای سبز جهان‌شهر را کاملا مشخص می‌بینید. هیچ کجای محدوده شهری کرج چنین فضای سبزی ندارد. هیچ

روزنامه‌نگاری تا به حال مطلبی نوشته که یادی از فاتح کند و یا نامی از فاتح ببرد؛ شاید به این علت که بعد از انقلاب در ذهن اکثریت مردم این ذهنیت غلط جا گرفته بود که فاتح آدم طاغوتی بود ولی این امر اصلا صحت ندارد.»

ارتقای صنعت کرج

تاسیس کارخانه‌های متعدد در شهر کرج توانست موقعیت شهر کرج را در آن دوره در رتبه‌بندی مناطق صنعتی ایران بهبود ببخشد. برای مثال در سال ۱۳۴۷، مجموعه کارخانه‌های جهان نقش قابل قبول و تاثیرگذاری در تولیدات صنعتی ایران داشته است به طوری که در همین سال، جهان چیت، ۱۵ درصد تولیدات نساجی ایران را به خود اختصاص داده بود و همین‌طور کارخانه پلاستیک‌سازی آر مه هم حدود یک‌سوم از محصولاتمانند کیسه گونی، چثائی، رومی‌زی و پارچه‌های دکوراسیون و توری کشور را تولید می‌کرده است.

ایجاد فرصت‌های شغلی در کرج

فاتح علاوه بر همه اینها و همین‌طور تاسیس کارخانه در دیگر شهرهای ایران مانند کارخانه چای رامسر و کارخانه «بسته‌بندی چای جهان» در تهران و کارخانه پشم‌بافی جهان در قاسم‌آباد تهران در زمینه کشاورزی نیز فعالیت داشته که از آن جمله می‌توان به احداث ۱۵۰ هکتار باغات میوه و حدود ۸۰ هکتار جنگل چوب‌های صنعتی و احداث ۵ حلقه چاه عمیق اشاره کرد که این فعالیت‌ها توانست موقعیت کرج را از نظر کشاورزی نیز بهبود قابل ملاحظه‌ای ببخشد. ایجاد فرصت‌های شغلی در کرج نیز از سودرسانی‌های عظیم فاتح به مردم کرج و ایران است. در سال ۱۳۴۷ تعداد کارمندان و کارگران مجموعه صنعتی و کشاورزی جهان در شهر کرج بیش از ۳ هزار نفر بوده است. فاتح در باغش در جهان‌شهر کرج دفن شده است.

به قلم حسن خیرخواه

منبع: روزنامه اطلاعات ۲۲ مرداد ۱۳۵۳، ویکی‌پدیا